

Çocuk Merkezli Oyun Terapisinin Çocuktaki Kaygı Düzeyine Etkisinin İncelenmesi

¹Elif Demirer

¹ORCID: 0000-0002-0087-7959, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı, pskelifdemirer@gmail.com

Geliş Tarihi : 18-05-2021

Kabul Tarihi : 17-06-2021

Öz

Bu araştırmanın amacı, çocuk merkezli oyun terapisinin çocuklardaki kaygı düzeyine etkisini incelemektir. Araştırmada, “Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeği”, “Çocuklarda Anksiyete ve Depresyon Ölçeği” ve araştırmaya katılan bireylerin bilgilerini edinmek üzere sosyodemografik bilgiler formu kullanılmıştır. Bu çalışma kapsamında yürütülen araştırmanın modeli yarı deneysel bir araştırma modelinde olup, ön test ve son test yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu İstanbul ilinin Başakşehir ve Fatih ilçelerinde bulunan özel danışmanlık merkezlerine çeşitli kaygı sorunları nedeniyle ebeveynleri tarafından getirilen 35 çocuk oluşturmaktadır. Bu çocukların 18’ini 4-6 yaş aralığındaki çocuklar oluştururken 17’sini ise 8-10 yaş aralığındaki çocuklar oluşturmaktadır. Örneklem grubunu oluşturan çocukların kaygı düzeyini ölçmek amacıyla ebeveynlerine terapi öncesi ve sonrası doldurulmak üzere ölçekler verilmiştir. Veriler SPSS 20 programı ile analiz edilmiştir. Çalışmanın veri analizi yapılırken veriler normallik sayıltılarını karşıladığı için parametrik yöntemler kullanılmıştır. Frekans Analizi, Betimleyici İstatistikler ve gruplar arası farklar için Paired Simple T-Testi kullanılmıştır. Sonuçların güvenilirliği açısından $p < 0,05$ anlamlılık düzeyi dikkate alınarak değerlendirme yapılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, okul öncesi grubun toplam kaygı puan ortalaması öncesi ve sonrası arasında; $t(17) = 6,822$, $p < 0,05$ ve okul çağı grubun toplam kaygı puan ortalaması öncesi ve sonrası arasında; $t(16) = 7,477$, $p < 0,05$ istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: çocuk merkezli oyun terapisi, yaygın kaygı, sosyal fobi, OKB, depresyon, sosyal kaygı, ayrılık kaygısı, 4-6 yaş, 8 yaş ve üzeri

Investigation of the Effect of Child-Centered Play Therapy on Child's Anxiety Level

¹ Elif Demirer, İst. Ticaret Üniv., Sos. Bil. Enst., Aile Danışm. ve Eğitimi Y. Lis. Prog., pskelifdemirer@gmail.com

Abstract

The aim of this study is to examine the effect of child-centered play therapy on anxiety levels in children. In the study, The reorganized Preschool Anxiety Scale, Children's Anxiety and Depression Scale and sociodemographic information form were used to obtain the information of the individuals participating in the study. The model of the research conducted within the scope of this study is a quasi-experimental research model, and pre-test and post-test methods were used. The sample group of the study consists of 35 children brought by their parents to private counseling centers in Başakşehir and Fatih districts of Istanbul province due to various anxiety problems. While 18 of these children are between the ages of 4-6, 17 of them are children between the ages of 8-10. In order to measure the anxiety level of the children in the sample group, scales were given to their parents before and after the therapy. The data were analyzed with the SPSS 20 program. While analyzing the data of the study, parametric methods were used because the data met the assumptions of normality. Paired Sample T-Test was used for Frequency Analysis, Descriptive Statistics and differences between groups. In terms of the reliability of the results, an evaluation was made considering the significance level of $p < 0,05$. According to the research findings, the pre-school group total anxiety scores are between before and after; $t(17) = 6,822, p < 0.05$ and between school age observations; Significant differences were detected at $t(16) = 7.477, p < 0.05$.

Keywords: *child-centered play therapy, separation anxiety, generalized anxiety, social phobia, OCD, depression, social anxiety, 4-6 years, 8 years and over*

1. GİRİŞ

İnsan yaşamının en önemli evresi çocukluk dönemidir. Bu dönem birey yaşamının özü ve kendini inşa ettiği hayat sürecinin başlangıç noktasıdır. Çocukluk dönemiyle beraber birey, öğrenme, gelişme ve deneyimin her alanda gerçekleştiği ve şekillendiği bir süreci yaşamaktadır. Çünkü çocukluk dönemi dünyanın ve yaşamın bir deney odası gibi olduğu ve bu odada oyun yolu ile keşfedip öğrenmenin gerçekleştiği bir evredir. Bu evrede çocuk, hayal gücü, haz duyma, ilişki içerisinde olma ve merak gibi birçok unsurdan beslenir. Bu unsurların içerisinde en önemli öğelerden biri ise oyundur (Onur, 2019, s. 17).

Oyun, çocuk yaşamının en mühim meşguliyeti ve uğraşdır. Oyun, çocukların duyguları, düşünceleri ve yaşantılarını ifade ettikleri bir iletişim aracıdır. Bu nedenle oyun çocukların doğal dilidir ve çocuklar yetişkin iletişimini kullanmazlar çünkü onlar minik yetişkin değildirler. Bu doğal dil aracılığıyla çocuk kendini anlatır, anlamlandırır ve öğrenir. Bu bağlamda Frank, oyunun önemine dair şu ifadeyi kullanmıştır: “Oyun çocukların kimsenin onlara öğretemeyeceği şeyleri öğrenme yoludur.” (Landreth, 2011, s. 8).

Çocuk, oyun yoluyla gerçekleştirdiği öğrenme, keşif ve deneyim ile beraber duygularını aktardığı ve düzenlediği bir süreci de deneyimlemektedir. Bu deneyim sürecinde çocuk birçok duyguyu yaşamaktadır. Mutluluk, heyecan, üzüntü, öfke, kaygı ve korku bu duygulardan bazılarıdır. Çocuklar bu duyguların zorlayacağı süreçlerini deneyimledikleri anlarda ise duygu düzenlemelerini sağlayabilmek için bir yetişkin desteğine ihtiyaç duymaktadırlar.

Çocukluktaki zorlayıcı duygulardan biri olan kaygı ise yetişkinlikte olduğu gibi bu dönemde de gelişimin bir parçası olarak yaşanan ve sıklıkla karşılaşılan duygular arasındadır. Çocuk, gelişim içerisinde farklı şekillerde bu duyguyu deneyimlemektedir. Bu kaygılar ebeveynlerden ayrılamama, okuldan korkma ve sosyal ortamlarda endişelenme şeklinde kendini göstermektedir. Her duyguda olduğu gibi kaygı duygusunun da sıklıkla yaşanması psikopatolojik durum olarak değerlendirilmektedir. Kökeninin çocukluk evresine dayandığı kaygı duygusunu, Freud, egonun riskli durumlardan kaçmak için kullandığı bir yol olarak tanımlamıştır (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2003).

Çocukluk döneminde yaşanan kaygı duygusunun tedavisinde kullanılan yöntemlerden biri ise oyun terapisi. Oyun terapisi, içerisinde birçok yöntemi bulundurmaktadır. Bu yöntemler arasında yer alan çocuk merkezli oyun terapisinin kökeni ise Rogers'a dayanmaktadır. Axline tarafından oluşturulan çocuk merkezli oyun terapisinin kavramsallaşma süreci ise Landreth tarafından oluşturulmuştur.

Axline, çocuk merkezli oyun terapisinde 8 temel ilke belirlemiştir. Bu ilkeler çocuk ve terapist arasındaki terapötik ilişkiyi kapsamaktadır. Terapist bu ilkeler ile gerçekleştirdiği terapi seanslarında çocuk ile sıcak bir ilişki kurmaktadır. Kurmuş olduğu bu ilişkide çocuğu olduğu gibi kabul ettiği, özgür bıraktığı, deneyimlemesine izin verdiği, gerektiğinde sınır koyduğu ve süreci hızlandırmadığı, yönlendirmesiz bir süreç gerçekleşmektedir (Kranz & Lund, 1993).

Çocuk merkezli oyun terapisi, çocukluk döneminde yaşanan birçok psikopatolojik durumlarda ve çocukluk çağı kaygı bozukluklarının tedavisinde terapistler tarafından hem dünyada hem de ülkemizde sıklıkla kullanılan yöntemler arasındadır. Bu bağlamda yapılan bu çalışma ile çocuklarda birçok sorunun tedavisinde etkili olan çocuk merkezli oyun terapi yönteminin, çocuklardaki kaygı düzeyine olumlu etkisini farklı yaş grupları ve kaygı sorunlarında incelemektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, çocuklarda çeşitli nedenler ile görülen kaygı sorunlarının tedavisinde çocuk merkezli oyun terapisinin etkisinin incelenmesidir. Araştırma kapsamında çalışmanın

bağımsız değişkeni çocuk merkezli oyun terapisi ve bağımlı değişkeni ise çocuklardaki kaygı düzeyidir.

Oyun terapisi, Türkiye’de 2000’li yıllarda gelişmeye başlamış ve son yıllarda terapistler tarafından kullanımı yaygınlaşmıştır. Bu nedenle literatürde oyun terapisi üzerine sınırlı ve az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar içerisinde çocukluk çağı kaygı bozukluklarında oyunun ve oyun terapisinin etkisinin incelendiği çalışmalarda sınırlı olduğu görülmektedir. Literatürde, bu çalışmaların incelediği alanlara bakıldığında bir çalışmanın anaokulu çocuklarında görülen ayrılık kaygısının giderilmesinde farklı oyun tekniklerinin incelendiği ve sadece okul öncesinde olan çocuk grubunun çalışmaya dâhil edildiği görülmüştür. Başka bir çalışmada ise 4-9 yaş grubu 28 çocuğun örneklem grubuna dâhil edildiği ve çocuk merkezli oyun terapisinin etkinliğinin incelendiği görülmüştür. Ancak bu çalışma retrospektif bir çalışmadır. Bir başka çalışmada ise sadece okul öncesi çocuklara yönelik çekingenlik davranışlarında oyun terapisi uygulamalarının etkinliği incelenmiştir. Çocuk merkezli oyun terapisinin etkinliğine yönelik çalışmalara bakıldığında ise 7 çalışma ile sınırlı olduğu görülmüştür. Bu çalışmalar, çocuklarda öfke, kaygı, sosyal uyum ve düzenleme, otizm, travma ve gelişimsel problemleri incelemiştir. Bu nedenle literatürde çocukta kaygı ve çocuk merkezli oyun terapisinin etkinliğinin değerlendirilmesine dair çalışmalar yeterli düzeyde değildir. Bu çalışma ise çocukluk çağının hem okul öncesi hem de orta çocukluk dönemi kapsamı ve 35 örneklem ile çocukluk çağında görülen kaygı bozukluklarını incelemesi açısından önem taşımaktadır. Bu önem ile beraber bu çalışmanın, literatüre ve oyun terapisinin yaygınlaşmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2. Araştırma Soruları

1. Çocuk merkezli oyun terapisinin çocuktaki kaygı düzeyine olumlu bir etkisi var mıdır?
2. Katılımcıların kaygı düzeyinin terapi öncesi ve sonrası arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2. YÖNTEM

Bu çalışma kapsamında yürütülen araştırmanın modeli, yarı deneysel bir araştırma modelinde olup ön test ve son test yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında, 4-6 yaş ve 8-11 yaş aralığında bulunan ve çeşitli nedenler ile kaygı düzeyi yüksek olan çocuklara ebeveynlerinin

onayı ile çocuk merkezli oyun terapisi uygulanmıştır. Yapılan bu terapilerin çocuklardaki kaygı düzeyine etkisini değerlendirmek ve çocuk merkezli oyun terapisinin etkinliğini ölçmek amacıyla ebeveynlerin doldurduğu ön test ve son test ölçme tekniği kullanılmıştır.

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, İstanbul ili Başakşehir ve Fatih ilçelerinde bulunan özel danışmanlık merkezine ebeveynleri tarafından başvuran 4-6 yaş ve 8-11 yaş arası çocuklar oluşturmaktadır. Çocuk merkezli oyun terapisi 2-12 yaş aralığında bulunan çocuklara uygulanmaktadır. Yapılan ilk görüşme sonrasında araştırmaya 35 çocuk dâhil edilmiştir. Bu çocukların, 18'i 4-6 yaş grubunu 17'si ise 8-11 yaş grubunu oluşturmaktadır. Örneklem grubunu oluşturan çocuklarda çocukluk çağı kaygı bozuklukları belirtilerinin bulunması söz konusudur.

Bu belirtiler çocukluk çağında görülen ayrılma kaygısı, toplumsal kaygı, yaygın kaygı ve takıntı-zorlantı bozukluğu şeklindedir. Çocuklara bu kapsam çerçevesinde her hafta 45 dakika süren seanslar ile çocuk merkezli oyun terapisi uygulanmıştır. Terapilerin en kısısı 9, en uzununu ise 16 seans şeklinde gerçekleştirilmiştir. Çünkü çocuk merkezli oyun terapisinde seans süreci genelde 12 seans şeklinde sürmektedir. Seanslar kapsamında ebeveynler ile görüşmeler ihtiyaç halinde ya da 6 seansta bir süreci değerlendirme kapsamında gerçekleştirilmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmaya dahil olan katılımcıların, çocuk merkezli oyun terapi sürecinin kaygı düzeylerine etkisini ölçmek için ebeveynlerine terapi öncesi ve sonrası olmak üzere ölçek ve sosyodemografik bilgiler formu doldurulmuştur. 4-6 yaş arası çocuklar için “Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeği” 8-11 yaş arası çocuklar için ise “Çocuklarda Depresyon ve Anksiyete Ölçeği” ebeveynleri tarafından doldurulmuştur.

2.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırma kapsamında katılımcıların sosyodemografik bilgileri ebeveynleri tarafından ön test ve son test öncesi doldurulan sosyodemografik bilgiler formu aracılığıyla elde edilmiştir. Bu

bilgiler çocuğun, cinsiyetini, doğum tarihini, kardeş sayısını, ebeveynin eğitim durumunu, evlilik durumunu ve yaşadıkları il ve ilçe bilgilerini kapsamaktadır.

2.2.2. Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeği

Okul öncesi dönemde bulunan 4-6 yaş arası çocuklarının kaygı düzeyini ölçmek adına Edwards, Rapee, Kennedy ve Spence (2010) tarafından geliştirilen Okul Öncesi Kaygı Ölçeğinin Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Güler (2016) tarafından yapılmıştır. Ölçekte kaygının 4 alt boyutu incelenmektedir. Bunlar; sosyal kaygı, genellenmiş kaygı, ayrılık kaygısı ve belirgin korkular boyutudur.

Ölçek 30 maddeden oluşmaktadır. Madde 3 ve madde 6 toplama alınmamaktadır. Orijinal formunda yer aldığı için uyarlanan formda da yer almaktadır. Ancak orijinal formunda da toplama girmemektedir. Ölçekte ters kodlanan puan bulunmamaktadır. İlgili maddeler toplanarak alt boyuta ulaşılır. Ayrıca bu alt boyutların toplamı kaygı puanını verir. Yüksek kaygı yüksek puana işaret eder. 28 maddenin toplamı alınmaktadır.

2.2.3. Çocuklarda Depresyon ve Anksiyete Ölçeği

Çocuk ve ergenlerde görülen kaygı ve depresyon belirtilerin taranması için Chorpita, Yim, Moffitt, Umemoto ve Francis (2000) tarafından DSM-IV kriterleri taranarak hazırlanmıştır. Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışması, Görmez, Kılınçaslan, Örengül, Ebesutani, Kaya, Çeri, Nasıroğlu, Filiz ve Chorpita (2017) tarafından yapılmıştır. Ölçek 4'lü likert tipinde toplam 47 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınacak puan 0-141 arasında değişmektedir. Uyarlama çalışmasında yaygın kaygı için kesme puanı 7,5 olarak bulunurken ayrılık kaygısı için puan 5,5 olarak ve sosyal kaygı için 9,5 puan olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin orijinal çalışmasında iç tutarlılık kat sayısı 0,94 olarak bulunurken uyarlama çalışmasında alt boyutlar için 0,75-0,86 arasında bulunmuş ve ölçek geneli için 0,95 olarak hesaplanmıştır. Ölçekte toplamda altı alt boyut bulunmaktadır. Ayrılık kaygısı, yaygın kaygı, panik bozukluk, sosyal fobi, obsesif kompulsif bozukluk ve depresyondur.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında özel danışmanlık merkezine gelen ebeveyn ve çocukları ile yapılan değerlendirme görüşmesi sonrasında araştırmaya katılımlarının uygunlukları değerlendirilmiştir. Bu uygunluk çerçevesinde, çocukların yaş durumu ve kaygı belirtileri değerlendirilerek karar verilmiştir. Ebeveynlerin onayı ile başlanılan çocuk merkezli oyun terapisi öncesi bu araştırma ile ilgili gerekli bilgilendirme terapist tarafından ebeveynlere yapılmıştır. Bu bilgilendirilme kapsamında araştırmanın yüksek lisans tezi olduğu, çalışmanın inceleme konusu ile beraber neyi ölçtüğü hususunda gerekli bilgilendirilmeler yapılmış ve çalışmanın amacına kısaca değinilmiştir. Bu bilgilendirilme sonrasında ön test ve son test süreci ebeveynlere aktarılmıştır. Bu aktarımda ölçeklerin doldurulmasında yaklaşık ne kadar süre alacağı belirtilerek bilgilerinin gizlilik ilkesi gereği, sadece bilimsel araştırma kapsamında kullanılacağına dair açıklama yapılmıştır. Bilgilendirme sonrasında, onam formu ile beraber demografik bilgiler formu ebeveynlere verilmiştir. Bu aşama sonrasında terapi başlamadan çocuklarında görülen kaygı belirtilerini derecelendirilmek üzere 4-6 yaş grubu çocukların ebeveynleri için “Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeği” 8-11 yaş grubu çocukların ebeveynlerine ise “Çocuklarda Anksiyete ve Depresyon Ölçeği” doldurulmak üzere ebeveynlere verilmiştir. Bu süreçte aktarılan bilgilerin dışında bilgi almak isteyen ebeveynlere gerekli bilgilendirilmeler yapılmıştır. Araştırmanın son test aşamasında ise terapi sürecini tamamlayan çocukların ebeveynlerine tekrardan ölçekler verilerek çocuklarında görülen kaygı durumunu derecelendirmeleri istenmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin istatistiksel çözümlenme aşamasında Sosyodemografik Bilgi Formu, Okul Öncesi Kaygı Ölçeği ve Çocuklarda Anksiyete ve Depresyon Ölçeğinden elde edilen veriler SPSS 20 (*Statistical Package for Social Sciences*) programına kayıt edilmiştir. Analizden önce verilerin kontrolü ile katılımcıların sayısı ve yüzde dağılımlarını incelemek amacı ile frekans analiz yapılmıştır. Çalışmanın veri analizi yapılırken veriler normallik sayıltılarını karşıladığı için parametrik yöntemler kullanılmıştır. Gruplar arası farklar için *Paired Simple T-Testi* ve *Betimleyici İstatistikler* kullanılmıştır. Sonuçların güvenilirliği açısından $p < 0,05$ anlamlılık düzeyi dikkate alınarak değerlendirme yapılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın bulguları incelenmiştir. Bu inceleme kapsamında verilerin parametrik analizlere uygunluğu sınanmıştır. Bu uygunluk sınaması sonrasında ise verilerin kontrolü ile katılımcıların sayı ve yüzde dağılımlarını incelemek amacı ile frekans analiz yapılmıştır. Betimsel istatistik sonuçları ile beraber paired simple t-testi sonuçlarına yer verilmiştir. Çalışmanın amacına yönelik yapılan analiz sonuçları tablo ve açıklamalar ile yorumlanmıştır. Araştırmanın bulguları incelendiğinde, okul öncesi ve okul çağı gruplarının toplam kaygı ve kaygının diğer alanlarında terapi öncesi ve sonrası arasında anlamlı farklılıklar görülmektedir. Bu bağlamda araştırmanın bulgularına bakıldığında çocuk merkezli oyun terapisi yönteminde, terapistin danışan ile kurduğu sıcak, samimi terapötik ilişkinin unsurları olan; empati, koşulsuz kabul, etkin dinleme ile beraber çocuğun içsel iyileşme gücüne olan inancın çocuktaki kaygı düzeyi üzerinde etkili olduğu çıkarılmaktadır.

3.1. Okul Öncesi Grubun İstatistik Bulguları

Bu bölümde çalışmanın örneklem grubunu oluşturan okul öncesi çocukların istatistik sonuçlarına yer verilerek tablo ve açıklamalar ile yorumlama yapılmıştır. Bu örneklem grubu 18 çocuktan oluşmaktadır. Bunların 9'u kız 9'u ise erkek çocuktan oluşup yaş aralıkları ise 4-6 yaş şeklindedir.

Tablo 1. Çalışmaya Katılan Okul Öncesi Grubun Sosyodemografik Özellikleri Açısında Sayı ve Yüzde Dağılımı.

	Değişken	Gruplar	Kişi Sayısı (n)	Yüzde (%)
OKUL ÖNCESİ GRUP	Cinsiyet	Kız	9	50,0
		Erkek	9	50,0
	Yaş	4	2	11,1
		5	4	22,2
		6	6	33,3
		7	6	33,3
	Çocuk Sayısı	1 çocuk	6	33,3
		2 çocuk	6	33,3
		3 ve daha fazla	6	33,3
	Anne-Baba Birlikteliği	Birlikte	16	88,9
		Boşanmış	2	11,1
	Psikiyatrik Durum	Var	0	0
		Yok	18	100

Baba Eğitim	Lise ve altı	5	27,8
	Üniversite	11	61,1
	Lisansüstü	2	11,1
Anne Eğitim	Lise ve altı	7	38,9
	Üniversite	9	50,0
	Lisansüstü	2	11,1

Çalışmaya katılan okul öğrenci grubunda kız öğrenci sayısı 9 (%50), erkek öğrenci sayısı 9 (%50) olmak üzere toplam 18 öğrenci bulunmaktadır. 4 yaşında olan 2 (%11,1), 5 yaşında olan 5 (%22,2), 6 yaşında olan 6 (%33,3), 7 yaşında olan 6 (%33,3) öğrenci bulunmaktadır. Ailede 1 çocuk olan 6 (%33,3), 2 çocuk olan 6 (%33,3), 3 ve daha fazla çocuk olan 6 (%33,3) öğrenci vardır. Annesi- babası birlikte olan 16 (%88,9), boşanmış olan 2 (%11,1) öğrenci vardır. Okul öncesi öğrenci grubunda psikiyatrik bir durumu olan öğrenci bulunmamaktadır. Gruptaki öğrencilerin babasının eğitim durumu lise ve altı düzey olan 5 (%27,8), üniversite olan 11 (%61,1), lisansüstü olan 2 (%11,1) kişi vardır. Annesinin eğitim durumu lise ve altı olan 7 (%38,9), üniversite olan 9 (%50), lisansüstü olan 2 (%11,1) öğrenci bulunmaktadır.

Tablo 2. Çalışmaya Katılan Okul Öncesi Grubun Betimsel İstatistikleri.

		N	min	mak	ort	ss	
Okul Öncesi Grup	Uygulama öncesi	Toplam Kaygı	18	52	118	85,33	19,125
		Sosyal Kaygı	18	7	34	21,83	6,447
		Genellenmiş Kaygı	18	12	31	20,72	5,778
		Ayrılık Kaygısı	18	5	23	16,50	4,062
		Belirgin Korkular	18	13	42	26,28	7,403
	Uygulama sonrası	Toplam Kaygı	18	36	67	50,28	9,479
		Sosyal Kaygı	18	7	19	11,78	3,557
		Genellenmiş Kaygı	18	7	17	12,39	3,090
		Ayrılık Kaygısı	18	5	15	9,33	2,910
		Belirgin Korkular	18	10	28	16,78	4,918

Okul öncesi grubun; uygulama öncesinde toplam kaygı puanı ortalaması 52-118 aralığından (ortalama= 85,33 ± 19,12) bulunmuştur. Sosyal kaygı puanı 7-34 aralığında (ort = 21,83 ± 6,45) bulunmuştur. Genellenmiş kaygı 12-31 aralığında (ort =20,72 ± 5,78) bulunmuştur. Ayrılık kaygısı 5-23 aralığında (ort= 16,50 ± 4,06) bulunmuştur. Belirgin korkular 13-42 aralığında (ort= 26,28 ± 7,40) bulunmuştur.

Okul öncesi grubun; uygulama sonrasında toplam kaygı puanı 36-67 aralığından (ortalama = $50,28 \pm 9,47$) bulunmuştur. Sosyal kaygı puanı 7-19 aralığında (ort = $11,78 \pm 3,55$) bulunmuştur. Genellenmiş kaygı 7-17 aralığında (ort = $12,39 \pm 3,09$) bulunmuştur. Ayrılık kaygısı 5-15 aralığında (ort = $9,33 \pm 2,91$) bulunmuştur. Belirgin korkular 10-28 aralığında (ort = $16,78 \pm 4,91$) bulunmuştur.

Tablo 3. Okul Öncesi Grubun Toplam Kaygı, Sosyal Kaygı, Genellenmiş Kaygı, Ayrılık Kaygısı ve Belirgin Korkular Puanlarının Öncesi ve Sonrası Arasındaki Farklılığın İncelenmesi.

		Ortalama	N	Standart Sapma
Okul Öncesi Grup	Toplam Kaygı (Önce)	85,33	18	19,125
	Toplam Kaygı (Sonra)	50,28	18	9,479
	Sosyal Kaygı (Önce)	21,83	18	6,447
	Sosyal Kaygı (Sonra)	11,78	18	3,557
	Genellenmiş Kaygı (Önce)	20,72	18	5,778
	Genellenmiş Kaygı (Sonra)	12,39	18	3,090
	Ayrılık Kaygısı (Önce)	16,50	18	4,062
	Ayrılık Kaygısı (Sonra)	9,33	18	2,910
	Belirgin Korkular (Önce)	26,28	18	7,403
	Belirgin Korkular (Sonra)	16,78	18	4,918

		N	r	p
Okul Öncesi Grup	Toplam Kaygı (Önce & Sonra)	18	-0,054	0,830
	Sosyal Kaygı (Önce & Sonra)	18	0,363	0,139
	Genellenmiş Kaygı (Önce & Sonra)	18	0,369	0,132
	Ayrılık Kaygısı (Önce & Sonra)	18	0,144	0,568
	Belirgin Korkular (Önce & Sonra)	18	0,338	0,170

		t	sd	p
Okul Öncesi Grup	Toplam kaygı (Önce & Sonra)	6,822	17	0,00
	Sosyal Kaygı (Önce & Sonra)	6,959	17	0,00
	Genellenmiş kaygı (Önce & Sonra)	6,480	17	0,00
	Ayrılık kaygısı (Önce & Sonra)	6,548	17	0,00
	Belirgin korkular (Önce & Sonra)	5,466	17	0,00

Çalışmada; okul öncesi grubun toplam kaygı puan ortalaması öncesi ve sonrası arasında

istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır; $t(17)= 6,822$, $p<0,05$. Uygulama öncesi grubun toplam kaygı puan ortalaması uygulama sonrası puan ortalamasından daha yüksektir.

Sosyal kaygı puan ortalaması öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır; $t(17)= 6,959$; $p<0,05$. Uygulama öncesi grubun sosyal kaygı puan ortalaması uygulama sonrası grubun sosyal kaygı puan ortalamasından daha yüksektir,

Uygulama öncesinde genellenmiş kaygı ortalaması ile uygulama sonrası genellenmiş kaygı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır; $t(17)=6,480$; $p<0,05$.uygulama öncesi genellenmiş kaygı puan ortalaması uygulama sonrası genellenmiş kaygı puan ortalamasından yüksektir.

Ayrılık kaygısı uygulama öncesi puan ortalaması ile uygulama sonrası puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır; $t(17)6,548$; $p<0,05$. Uygulama öncesi ayrılık kaygısı puan ortalaması uygulama sonrası ayrılık puan ortalamasından yüksektir.

Belirgin korkular uygulama öncesi puan ortalaması ile uygulama sonrası puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır; $t(17)= 5,466$; $p<0,05$. Uygulama öncesi belirgin korkular puan ortalaması uygulama sonrası puan ortalamasından daha yüksektir.

Tablo 3. bulguları incelendiğinde, okul öncesi grubun toplam kaygı ve kaygının diğer alanlarında terapi öncesi ve sonrası arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu bulgu, çocuk merkezli oyun terapisinin okul öncesi çocuklarda görülen kaygı sorunlarının tedavisinde etkili olduğunu göstermektedir. Bu durumun terapi sürecine dahil olan çocuğun, içsel sürecini, koşulsuz kabul, sıcak ilişki ve kendini ortaya koyabildiği bir terapi ortamı ile sağladığı ve bu nedenle terapist ve çocuk arasında kurulan bu ilişkinin çocuktaki kaygının iyileşmesinde etkili olduğu varsayılmaktadır.

3.1. Okul Çağı Grubun İstatistik Bulguları

Bu bölümde çalışmanın örneklem grubunu oluşturan okul çağı çocukların istatistik sonuçlarına yer verilerek tablo ve açıklamalar ile yorumlama yapılmıştır. Bu örneklem grubu 17 çocuktan oluşmaktadır. Bunların 8'i kız 9'u ise erkek çocuktan oluşup yaş aralıkları ise 8-11 yaş şeklindedir.

Tablo 4. Çalışmaya Katılan 8 Yaş ve Sonrası Grubun Sosyodemografik Özellikleri Açısından Sayı ve Yüzde Dağılımı.

	Değişken	Gruplar	Kişi Sayısı (n)	Yüzde (%)
8 YAŞ SONRASI GRUP	Cinsiyet	Kız	8	47,1
		Erkek	9	52,9
	Yaş	8	2	11,8
		9	5	29,4
		10	4	23,5
		11	6	35,3
	Çocuk Sayısı	1 çocuk	3	17,6
		2 çocuk	8	47,1
		3 ve daha fazla	6	35,3
	Anne-Baba Birlikteliği	Birlikte	15	88,2
		Boşanmış	2	11,8
	Psikiyatrik Durum	Var	2	11,8
		Yok	15	88,2
	Baba Eğitim	Lise ve altı	6	35,3
		Üniversite	8	47,1
		Lisansüstü	3	17,6
	Anne Eğitim	Lise ve altı	6	35,3
		Üniversite	9	52,9
Lisansüstü		2	11,8	

Çalışmaya katılan 8 yaş ve sonrası grubun kız öğrenci sayısı 8 (%47,1), erkek öğrenci sayısı 9 (%52,9)'dur. Çalışma grubunda toplam 17 öğrenci bulunmaktadır. 8 yaşında olan 2 (%11,8), 9 yaşında olan 5 (%29,4), 10 yaşında olan 4 (%23,5), 11 yaşında olan 6 (35,3) öğrenci bulunmaktadır. Ailedeki çocuk sayısı 1 çocuk olan 3 (%17,6), 2 çocuk olan 8 (%47,1), 3 ve daha fazla çocuk olan 6 (%35,3) öğrenci vardır. Gruptaki öğrencilerin anne-babası birlikte olan 15 (%88,2), boşanmış olan 2 (%11,8) öğrenci bulunmaktadır. Gruptaki öğrencilerden 2 (%11,8)'sinin psikiyatrik bir durumu bulunmaktadır. Gruptaki öğrencilerin babasının eğitim durumu lise ve altı düzey olan 6 (%35,3), üniversite olan 8 (%47,1), lisansüstü olan 3 (%17,6) kişi vardır. Annesinin eğitim durumu lise ve altı olan 6 (%35,3), üniversite olan 9 (%52,9), lisansüstü olan 2 (%11,8) öğrenci bulunmaktadır.

Tablo 54. Çalışmaya Katılan 8 Yaş ve Sonrası Grubun Betimsel İstatistikleri.

		N	min	mak	ort	ss	
8 Yaş ve Sonrası Grup	Uygulama Öncesi	Ayrılık Anksiyetesi	17	5	18	11,18	3,861
		Genel Anksiyete	17	3	14	9,18	3,540
		Panik	17	0	19	6,29	4,858
		Sosyal Fobi	17	5	25	14,35	6,010
		OKB	17	2	17	7,53	4,215
		Depresyon	17	2	21	11,59	5,702
		Toplam Kaygı	17	26	88	48,53	18,675
		Toplam Kaygı	17	31	109	60,12	23,861
		Depresyon	17	31	109	60,12	23,861
	Uygulama Sonrası	Ayrılık Anksiyetesi	17	0	14	5,06	3,799
		Genel Anksiyete	17	0	11	4,00	2,761
		Panik	17	0	12	2,06	2,904
		Sosyal Fobi	17	0	13	6,12	3,638
		OKB	17	0	10	3,29	2,544
		Depresyon	17	0	14	4,24	3,666
		Toplam Kaygı	17	0	54	20,53	12,728
		Toplam Kaygı	17	0	54	20,53	12,728
		Depresyon	17	0	68	24,76	16,096
		Depresyon	17	0	68	24,76	16,096

8 yaş ve sonrası grubun; uygulama öncesinde ayrılık anksiyetesi puanı 5-18 aralığından (ortalama = $11,18 \pm 3,86$) bulunmuştur. Genel anksiyete puanı 3-14 aralığında (ort = $9,18 \pm 3,54$) bulunmuştur. Panik puanı 0-19 aralığında (ort = $6,29 \pm 4,85$) bulunmuştur. Sosyal fobi 5-25 aralığında (ort = $14,35 \pm 6,01$) bulunmuştur. OKB puanı 2-17 aralığında (ort = $7,53 \pm 4,21$) bulunmuştur. Depresyon puanı 2-21 aralığında (ort = $11,59 \pm 5,70$) bulunmuştur. Toplam kaygı puanı 26-88 aralığında (ort = $48,53 \pm 18,67$) bulunmuştur. Toplam kaygı-depresyon puanı 31-109 aralığında (ort = $60,12 \pm 23,86$) olarak bulunmuştur.

8 yaş ve sonrası grubun; uygulama sonrasında ayrılık anksiyetesi puanı 0-14 aralığından (ortalama = $5,06 \pm 3,80$) bulunmuştur. Genel anksiyete puanı 0-11 aralığında (ort = $4,00 \pm 2,76$) bulunmuştur. Panik puanı 0-12 aralığında (ort = $2,06 \pm 2,90$) bulunmuştur. Sosyal fobi 0-13 aralığında (ort = $6,12 \pm 3,63$) bulunmuştur. OKB puanı 0-10 aralığında (ort = $3,29 \pm 2,54$) bulunmuştur. Depresyon puanı 0-14 aralığında (ort = $4,24 \pm 3,66$) bulunmuştur. Toplam kaygı puanı 0-54 aralığında (ort = $20,53 \pm 12,72$) bulunmuştur. Toplam kaygı-depresyon puanı 0-68 aralığında (ort = $24,76 \pm 16,09$) olarak bulunmuştur.

Tablo 6. 8 Yaş ve Sonrası Ayrılık Anksiyetesi, Genel Anksiyete, Panik, Sosyal Fobi, Obsesyon-Kompulsiyon, Depresyon, Toplam Kaygı, Toplam Kaygı Depresyon Puanlarının Öncesi ve Sonrası Arasındaki Farklılığın İncelenmesi.

		Ortalama	N	Standart Sapma
8 Yaş ve Sonrası Grup	Ayrılık Anksiyete (Önce)	11,18	17	3,861
	Ayrılık Anksiyete (Sonra)	5,06	17	3,799
	Genel Anksiyete (Önce)	9,18	17	3,540
	Genel Anksiyete (Sonra)	4,00	17	2,761
	Panik (Önce)	6,29	17	4,858
	Panik (Sonra)	2,06	17	2,904
	Sosyal Fobi (Önce)	14,35	17	6,010
	Sosyal Fobi (Sonra)	6,12	17	3,638
	OKB (Önce)	7,53	17	4,215
	OKB (Sonra)	3,29	17	2,544
	Depresyon (Önce)	11,59	17	5,702
	Depresyon (Sonra)	4,24	17	3,666
	Toplam Kaygı (Önce)	48,53	17	18,675
	Toplam Kaygı (Sonra)	20,53	17	12,728
Toplam Kaygı-Depresyon (Önce)	60,12	17	23,861	
Toplam Kaygı-Depresyon (Sonra)	24,76	17	16,096	
		N	r	p
8 Yaş ve Sonrası Grup	Ayrılık Anksiyete (Önce & Sonra)	17	0,481	0,06
	Genel Anksiyete (Önce & Sonra)	17	0,505	0,04
	Panik (Önce & Sonra)	17	0,437	0,08
	Sosyal Fobi (Önce & Sonra)	17	0,727	0,00
	OKB (Önce & Sonra)	17	0,748	0,00
	Depresyon (Önce & Sonra)	17	0,666	0,00
	Toplam Kaygı (Önce & Sonra)	17	0,573	0,02
	Toplam Kaygı-Depresyon (Önce & Sonra)	17	0,605	0,01

	t	sd	p
Ayrılık Anksiyete (Önce & Sonra)	6,462	16	0,00
Genel Anksiyete (Önce & Sonra)	6,657	16	0,00
Panik (Önce & Sonra)	3,935	16	0,00
Sosyal Fobi (Önce & Sonra)	8,101	16	0,00
OKB (Önce & Sonra)	6,101	16	0,00
Depresyon (Önce & Sonra)	7,123	16	0,00
Toplam Kaygı (Önce & Sonra)	7,477	16	0,00
Toplam Kaygı Depresyon (Önce & Sonra)	7,644	16	0,00

8 Yaş ve Sonrası Grup

Çalışmada; 8 yaş ve sonrası grubun ayrılık anksiyetesi puan ortalaması öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır; $t(16)= 6,462$, $p<0,05$. Uygulama öncesi grubun ayrılık anksiyetesi puan ortalaması uygulama sonrası puan ortalamasından daha yüksektir.

8 yaş ve sonrası grubun genel anksiyete puan ortalaması öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır; $t(16)= 6,657$, $p<0,05$. Uygulama öncesi grubun genel anksiyete puan ortalaması uygulama sonrası puan ortalamasından daha yüksektir.

8 yaş ve sonrası grubun panik puanı ortalaması öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır; $t(16)= 3,935$, $p<0,05$. Uygulama öncesi grubun panik puan ortalaması uygulama sonrası puan ortalamasından daha yüksektir.

8 yaş ve sonrası grubun sosyal fobi puan ortalaması öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır; $t(16)= 8,101$, $p<0,05$. Uygulama öncesi grubun sosyal fobi puan ortalaması uygulama sonrası puan ortalamasından daha yüksektir.

8 yaş ve sonrası grubun OKB puan ortalaması öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır; $t(16)= 6,101$, $p<0,05$. Uygulama öncesi grubun OKB puan ortalaması uygulama sonrası puan ortalamasından daha yüksektir.

8 yaş ve sonrası grubun depresyon puan ortalaması öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır; $t(16)= 7,123$, $p<0,05$. Uygulama öncesi grubun depresyon puan

ortalaması uygulama sonrası puan ortalamasından daha yüksektir.

8 yaş ve sonrası grubun toplam kaygı puan ortalaması öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır; $t(16)= 7,477$, $p<0,05$. Uygulama öncesi grubun toplam kaygı puan ortalaması uygulama sonrası puan ortalamasından daha yüksektir.

8 yaş ve sonrası grubun toplam kaygı depresyon puan ortalaması öncesi ve sonrası arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır; $t(16)= 7,644$, $p<0,05$. Uygulama öncesi grubun toplam kaygı depresyon puan ortalaması uygulama sonrası puan ortalamasından daha yüksektir.

Tablo 6. bulguları incelendiğinde, 8 yaş ve sonrası grubun kaygı ve kaygının diğer alanlarında terapi öncesi ve sonrasında anlamlı farklılık görülmüştür. Bu bulgu, çocuk merkezli oyun terapisinin orta çocukluk dönemindeki kaygının tüm alanlarında ve bu dönemde bulunan 8, 9, 10 ve 11 yaş gruplarının kaygı düzeylerinde olumlu etkisi olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda çocuk merkezli oyun terapisinde, terapist ve çocuk arasındaki ilişkinin iyileştirici, yönlendirmesiz ve koşulsuz kabule dayanan rolünün etken olduğu varsayılmaktadır.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada yer alan 35 çocuğa çocuk merkezli oyun terapisi uygulanmıştır. Çocukluk çağı kaygı bozuklukları belirtileri gösteren çocuklara çocuk merkezli oyun terapisi her hafta 45 dakika süren seanslar ile uygulanmıştır. Oyun terapisinde seans süreci genellikle 12 seans uygulandığı göz önüne alınarak terapiler en az 9 ve en fazla 16 seans olacak şekilde gerçekleştirilmiştir. İhtiyaç halinde ve altı seansta bir çocuk merkezli oyun terapisi sürecini değerlendirmek amacıyla ebeveynler ile görüşülmüştür. Uygulamanın etkisini değerlendirmek amacıyla uygulama öncesi ve sonrası çocukların kaygı düzeylerindeki değişimler incelenmiştir. Ayrıca uygulamada yer alan 4-6 ve 8-11 yaş aralığındaki çocukların uygulama öncesi belirlenen kaygı düzeylerinin ve uygulama sonrası belirlenen kaygı düzeylerinin farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre 4-6 yaş arasındaki okul öncesi grubun, uygulama sonrası toplam kaygı düzeyinin, uygulama öncesine göre anlamlı düzeyde düşük olduğu görülmüştür. Araştırmada elde edilen bulgular sonucunda, 4-6 yaş çocuk grubuna uygulanan çocuk merkezli oyun terapisi sonrasında çocukların sosyal kaygı, genellenmiş kaygı, ayrılık kaygısı ve belirgin korku düzeylerinin uygulama öncesine göre anlamlı derecede düştüğü görülmüştür. Elde edilen bu sonuçlara paralel olarak Temizel (2019) çocuk merkezli oyun terapisini 4-9 yaş arası çocuklarda görülen ayrılık kaygısı, sosyal kaygı ve yaygın kaygı

düzeylerine etkisini belirlemek amacıyla gerçekleştirdiği çalışmasında, çocukların uygulama sonrası ayrılık kaygısı, sosyal kaygı ve yaygın kaygı düzeylerinin uygulama öncesine göre anlamlı derecede düştüğü sonucuna ulaşmıştır. Bu bağlamda Stulmaker ve Ray (2015) ise çalışmalarında kaygı düzeyi yüksek olan 6 – 8 yaş grubundaki çocuklara uyguladıkları çocuk merkezli oyun terapisi sonucunda çocukların toplam kaygı ve endişe düzeylerinin azaldığını rapor etmiştir. Bulguların değerlendirilmesi sonucunda çocuk merkezli oyun terapisinin, 4-6 yaş grubu çocukların kaygı düzeylerini olumlu şekilde etkilediği ve yüksek kaygının tedavisinde bu yöntemin etkili olduğu çıkarılmaktadır. Bu bağlamda Landreth (2012) çocuk merkezli oyun terapi yöntemi ile çocuğun iç dünyasına yönelmesi ile büyümeyi hem duygusal hem de davranışsal alanlarda sağladığını ifade etmiştir. Bu yönelme ve büyümenin kaygı ile ilişkili olan stres faktörüne olumlu katkı sağladığı ve bununla beraber kaygı düzeyine olumlu etki ettiğini belirtmiştir.

Çalışmada 8-11 yaş aralığında olan çocuk grubunun uygulama öncesi ve sonrası ayrılık anksiyetesi, genel anksiyete, panik, sosyal fobi, OKB, depresyon, toplam kaygı ve toplam kaygı-depresyon düzeylerinin farklılaştığı görülmüştür. Uygulama sonrası ve uygulama öncesine göre 8 yaş ve sonrası olan çocuk grubunun ayrılık anksiyetesi, genel anksiyete, panik, sosyal fobi, OKB, depresyon, toplam kaygı ve toplam kaygı-depresyon düzeylerinin anlamlı derecede düştüğü tespit edilmiştir. Teber'in (2015) 6-10 yaş grubu arasında yer alan 30 çocuğa uyguladığı çocuk merkezli oyun terapisinin çocuklarda görülen davranış sorunlarının çözümüne etkisini incelediği araştırmasında uygulamanın çocuklardaki kaygı – depresyon seviyesine olumlu yönde etki ettiği bildirilmiştir. Shen ise (2002) yılındaki Çinli depremzede çocuklarla ilkökul ortamlarında kısa süreli çocuk merkezli grup oyun terapisinin etkinliğinin incelendiği araştırmasında; 8-12 yaş arası deney grubunda yer alan çocukların, kontrol grubundaki çocuklara göre oyun terapisisinden sonra kaygı düzeyi ve intihar riski açısından anlamlı düzeyde daha düşük puan aldığını bulgulamıştır. Başka bir araştırma ise Baggerly (2004) tarafından “Çocuk Merkezli Grup Oyun Terapisinin Evsiz Çocukların Benlik Kavramı, Depresyon ve Kaygıları Üzerindeki Etkileri” üzerine yapılmıştır. Baggerly bu çalışmasında evsiz çocuklara çocuk merkezli oyun terapisi uygulamıştır. Araştırma sonuçlarına göre çocuk merkezli oyun terapisi alan çocukların orta ile büyük etki düzeyinde benlik saygısı, anksiyete ve depresyon alanlarında önemli iyileşmeler gösterdiği görülmüştür. Bu bağlamda, çocuk merkezli oyun terapisinin orta çocukluk dönemindeki kaygı düzeyine olumlu etkisi olduğu çıkarılmaktadır.

Bu bağlamda araştırmanın bulguları ve sonuçları kapsamında ilgili araştırmaların geliştirilmesi adına öneriler ise şu şekildedir;

- Araştırma kapsamında kaygı düzeyi yüksek olan 4-6 ve 8 ve 11 yaş grubu çocukların kaygı durumunu iyileştirmesi için çocuklar üzerinde çocuk merkezli oyun terapisinin uygulanması ve yaygınlaştırılması tavsiye edilir.
- Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan çocukların demografik özelliklerine göre uygulama öncesi ve sonrası kaygı düzeylerinin daha sağlıklı karşılaştırılabilmesi amacıyla benzer bir çalışma homojen ve daha büyük bir örneklem grubu ile gerçekleştirilebilir.
- Araştırmanın örneklem grubu olan 4-6 ve 8 ve 11 yaş aralığındaki çocuklar için etkili olduğu düşünülen çocuk merkezli oyun terapisinin kaygı ve travma düzeyleri yüksek olan mülteci, depremzede ya da sokak çocuklarına uygulanıp etkinliği araştırılabilir.
- Araştırma kapsamında kaygı ve diğer kaygı alanları incelenmiş ancak depresyon alanında da çocuk merkezli oyun terapi yönteminin olumlu etkileri olduğu görülmüştür. Bu nedenle araştırma kapsamında çocukluk çağı depresyon üzerine inceleme yapılması önerilmektedir.
- Araştırma kapsamında örneklem grubunu kaygı düzeyi yüksek ve terapiye dâhil edilen çocuklar oluşturmaktadır. Bununla beraber çalışma kapsamında kontrol grubunun oluşturulması yöntemin etkinliğinin farklı inceleme değerlendirilmesini sağlayacaktır. Bu nedenle kontrol gruplu bir çalışmanın yapılması önerilmektedir.
- Araştırma kapsamında Türkiye’de bulunan akademik çalışmaların yeterli olmayışı nedeniyle bu alanda yapılacak bilimsel araştırmaların yaygınlaştırılması önerilmektedir.

5. KAYNAKÇA

- [1]. Alisinanoğlu, F., Ulutaş, İ. (2003). Çocukların kaygı düzeyleri ile annelerin kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 28(128), 65-71. <http://213.14.10.181/index.php/EB/article/view/5135/1217> adresinden erişildi.
- [2]. Baggerly, J. (2004). The effects of child-centered group play therapy on self-concept, depression and anxiety of children who are homeless. *International Journal of Play Therapy*, 13(2), 31-51. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/h0088889>
- [3]. Chorpita, B. F., Yim, L., Moffitt, C., Umemoto, L. A., & Francis, S. E. (2000). Assessment of symptoms of dsm-iv anxiety and depression in children: A revised child anxiety and depression scale. *Behaviour Research and Therapy*, 38(8), 835-855. [https://doi.org/10.1016/S0005-7967\(99\)00130-8](https://doi.org/10.1016/S0005-7967(99)00130-8)
- [4]. Edwards, S. L., Rapee, R. M., Kennedy, S. J., & Spence, S. H. (2010). The assessment of anxiety symptoms in preschool-aged children: The revised preschool anxiety scale. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 39(3), 400-409. <https://doi.org/10.1080/15374411003691701>
- [5]. Görmez, V., Kılınçaslan, A., Ebesutani, C., Örengül, C. A., Kaya, İ., Çeri, V., . . . Chorpita, B. F. (2017). Psychometric properties of the turkish version of the revised child anxiety and depression scale-child version in a clinical sample. *Psychiatry and Clinical Psychopharmacology*, 27(1), 84-92. <https://doi.org/10.1080/24750573.2017.1297494>
- [6]. Güler, M. (2016). *Okul öncesi dönem 4-6 yaş çocukları için yeniden düzenlenen okul öncesi kaygı ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.) Adnan Menderes Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın. <http://hdl.handle.net/11607/3094> adresinden erişildi.
- [7]. Kranz, P. L., Lund, N. L. (1993). 1993:Axlne's eight principles of play therapy revisited. *International Journal of Play Therapy*, 2(2), 53-60. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/h0089263>
- [8]. Landreth, G. L. (2011). *Oyun terapisi ilişki sanatı*. İzmit: Altın Kalem Yayınları.
- [9]. Landreth, G. L. (2012). *Play therapy: The art of the relationship*. New York: Brunner-Routledge.
- [10]. Onur, B. (2019). *Değişen çağ değişen çocukluk*. Ankara: İmge Kitabevi.

- [11]. Shen, Y. J. (2002). Short-term group play therapy with chinese earthquake victims: Effects on anxiety, depression and adjustment. *International Journal Play Therapy* , 11(1), 43-63. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/h0088856>
- [12]. Stulmaker, H. L., Ray, D. C. (2015). Child-centered play therapy with young children who are anxious: A controlled trial. *Children and Youth Services Review* , 57, 127-133. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2015.08.005>
- [13]. Teber, M. (2015). *Çocuk merkezli oyun terapisinin çocuklarda görülen davranış sorunlarının çözümüne etkisi.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.) Hasan Kalyoncu Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep. <https://hdl.handle.net/20.500.11782/1124> adresinden erişildi.
- [14]. Temizel, B. (2019). *Çocuk merkezli oyun terapisinin 4-9 yaş arası çocuklarda görülen kaygı düzeylerine etkisi: Retrospektif bir çalışma.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.) Üsküdar Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=ACXFJg9RIFXCf6QEQ9bP5A&no=mINRvwmBcm3ZF60IGDF9Kw> adresinden erişildi.